

سورة الاحقاف

عنوان: فصلنامه علمی نسیم کوثر

مدیر مسئول و سردبیر: سید محمد حسینی دره صوفی

ویراستار: سیده نیلوفر حسینی

گرافیسیت: سیده زهرا حسینی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰,۰۰۰ تومان

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶

سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir

ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com

دفتر مرکزی و محل چاپ: قم

راهنمایی نویسندگان و شیوه نامه نگارش فصلنامه علمی نسیم کوثر

۱. مقاله قبلا در نشریه دیگری به چاپ نرسیده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۲. مقاله دارای عنوان، چکیده به زبان فارسی، واژگان کلیدی، مقدمه، متن اصلی، نتیجه گیری، منابع و مآخذ باشد.
۳. مقاله در برنامه word و باقلم IR lotus و اندازه ۱۴ نازک بوده و عنوان مقاله با قلم B Titr و اندازه ۱۴ تایپ شود.
۴. حجم هر مقاله حداقل ۱۲ و حداکثر ۲۲ صفحه باشد.
۵. کلمات کلیدی بین ۴-۷ کلمه و بصورت فارسی باشد.
۶. چکیده فارسی، از ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه باشد.
۷. معادل انگلیسی اصطلاحات و مفاهیم علمی رایج، پانویست شود.
۸. ارجاع به منابع درون متنی باشد. داخل پرانتز، نام خانوادگی، سال انتشار و شماره صفحات ذکر شود. مثال (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶، ۱۰۰).
۹. فهرست منابع و مآخذ، به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان، باشد (الف) کتابها: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال انتشار، عنوان کتاب، (بصورت توپر)، نام خانوادگی مترجم یا مصحح، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، محل انتشار و ناشر. مثال: هارت، هربت، ۱۳۹۰، مفهوم قانون، راسخ، محمد، تهران، نشر نی.
- ب) مقالات: نام خانوادگی، نام، سال انتشار، عنوان مقاله، (بصورت توپر)، نام مجله، شماره مجله و شماره صفحات اول و آخر مقاله. مثال: رضایی، محسن، ۱۳۸۵، روش تجربی، فرهنگ مدیریتی، سال چهارم، شماره دوازدهم، ۱۷۲-۱۸۹.
۱۰. در زیر عنوان مقاله اسم نویسنده یا نویسندگان و در قسمت پاورقی ایمیل و سمت پژوهشگر و همچنین مشخص نمودن نویسنده مسئول. (به عنوان مثال حسینی، سید محمد، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم).
۱۱. مقالات بیانگر آرا و نظرات نویسندگان است و فصلنامه نسیم کوثر مسئولیتی در قبال محتوا و نویسنده آن ندارد.

اعضای هیأت تحریریه:

۱. سید محمد حسینی دره صوفی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی،
نخبه و پژوهشگر برتر در دانشگاه بین المللی المصطفی. قم
۲. دکتر سید رضی قادری، دکتری فلسفه اخلاق از دانشگاه باقر العلوم،
سطح چهار فقه و اصول حوزه، استاد سطوح عالی حوزه. قم
۳. محمدعلی علیدادی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه
المصطفی العالمیه. قم
۴. سید مهدی نقوی، ارشد رشته ادیان ابراهیمی، قم جامعه المصطفی
۵. سید طالب زکی، دانش آموخته کارشناسی ارشد فقه و معارف اسلامی،
جامعه المصطفی العالمیه، قم.

فهرست مطالب

تأثیرپذیری اخلاقی انسان از عوامل سیاسی و اقتصادی از منظر قرآن و روایات	۷
جایگاه خیار تعذر تسلیم در فقه امامیه با تأکید بر اصول و مبانی	۳۳
نظرات و مبانی فکری علمای اسلامی و وهابیت نسبت به بدعت یا سنت بودن عزادای بر امام حسین (ع)	۶۳
همسویی تکنیک‌های CBT و رهنمودهای قرآن و عترت در درمان وسواس	۹۷
نقد دیدگاه فاضل آبی در «عامی» بودن سهل بن زیاد	۱۲۳
نقد روان‌شناختی قرآن پژوهی گلد زیهر	۱۳۳
روزه و آثار آن از دیدگاه آیات و روایات	۱۵۱

کتابخانه

فصلنامه علمی

سال چهارم، زمستان ۱۴۰۳، شماره ۱۷

نقد دیدگاه فاضل آبی در «عامی» بودن سهل بن زیاد

سید احمدپورفاطمی^۱؛ حمید رضا گورکانی^۲

چکیده

از راویان پرنقش در جوامع حدیثی و انتقال تراش‌های حدیثی سهل بن زیاد بوده، در وثاقت و ضعف سهل بن زیاد، گفتگوهای متعددی صورت گرفته است. برخی از فقهاء برپایه داده‌های رجالین قائل به ضعف وی و برخی با نقد و بررسی داده‌های رجالی و بیان ادله دیگری قائل به وثاقت سهل بن زیاد شده‌اند، در جوامع اصلی رجال امامیه از سهل بن زیاد با وصف‌های چون «احمق»، «ضعیف»، «غیر معتمد»، «غال»، یاد شده است ولی در جوامع رجالی از سهل بن زیاد به عنوان «عامی» بودن یاد نشده، «مرحوم فاضل آبی» از عالمان امامیه صاحب کتاب «کشف الرموز» در بحث‌های فقهی خود در ضعف روایتی قائل به این شده که سهل بن زیاد ضعیف بود، چرا که ایشان «عامی» بوده، هدف از پژوهش حاضر نقد و بررسی دیدگاه ایشان در عامی بودن سهل بن زیاد است. مطالب این پژوهش با شیوه توصیف تحلیلی نوشته شده و از نتایج این پژوهش می‌توان بیان کرد که برپایه داده‌ها موجود در جوامع رجالی می‌توان بیان کرد سهل بن زیاد عامی نبوده است. این پژوهش با نگاه دیگر به بررسی مذهب سهل بن زیاد مربوط است.

کلید واژه: فاضل آبی؛ عامی بودن؛ سهل بن زیاد.

۱. سید احمد پورفاطمی طلبه درس خارج حوزه علمیه قم، موسسه کریم اهل بیت علیه السلام.

۲. حمید رضا گورکانی طلبه درس خارج حوزه علمیه قم، موسسه کریم اهل بیت علیه السلام.

۱. مقدمه

سهل بن زیاد از راویان پر نقش در جوامع حدیثی بوده، مرحوم آیت الله خوبی در کتاب معجم الرجال الحدیث بیان می‌کند: نام سهل در اسناد ۲۳۰۴ روایت ذکر شده است. (خویی، ۱۳۶۸، ۹، ۳۵۴) برخی دیگر از مولفین معاصر که در باره «سهل بن زیاد» به تحقیق پرداخته‌اند در باره نقش سهل بن زیاد در اسناد کتاب حدیثی اینگونه بیان می‌کنند: در الکافی ۱۵۳۷، در تهذیب ۴۴۲، در استبصار ۱۳۹، در کامل الزیارات مرحوم ابن قولویه ۹ روایت، در من لایحضر الفقیه شیخ صدوق ۷ و در امالی صدوق سه روایت از وی نقل شده است (مهدوی، ۱۳۹۱، ۱۵۳).

در باره سهل بن زیاد علاوه بر جوامع رجالی (رجال کشی، رجال برقی، رجال ابن غضائری، فهرست شیخ طوسی، الرجال شیخ طوسی، فهرست نجاشی) مقاله و کتاب‌های مختلفی نوشته شده که وثاقت و ضعف سهل بن زیاد را مورد نقد و بررسی قرار داده‌اند برای نمونه می‌توان از مقاله؛ تضعیفات و توثیقات سهل بن زیاد در ترازوی داوری نوشته: علی کربلائی پازوکی، فاطمه نجفی پازوکی، صالح حسن زاده، نام برد که به بررسی ادله ضعف و، وثاقت سهل بن زیاد پرداخته است. از کتاب‌های نوشته در مورد سهل بن زیاد می‌توان از کتاب، سهل بن زیاد در آئینه علم رجال نوشته، حسن مهدوی نام برد. ولی باید بیان شود که مقاله ویا پژوهشی مستقل در باره پژوهش حاضر (شناسی مذهب سهل بن زیاد) صورت نگرفته است.

در این پژوهش در ابتداء به بیان و تحلیل داده‌های رجالی در باره سهل بن زیاد پرداخته خواهد شد، ودر ادامه بحث به نقد دیدگاه فاضل آبی در عامی بودن سهل بن زیاد پرداخته خواهد شد، مطالب این پژوهش با شیوه توصیفی تحلیلی و با هدف نقد دیدگاه فاضل آبی در عامی بودن سهل بن زیاد نگارش شده است.

این پژوهش با نگاهی دیگر می‌توان مربوط به مذهب راوی باشد که شناخت مذهب راوی از مسائل مهم و بنیادی در علم رجال بوده که فقیه باید به آن پرداخته ودر مورد راویان مورد بحث خویش مذهب راوی را مشخص کند چرا که شناخت مذهب راوی تأثیری مهمی در استنتاج احکام شرعی داشته است.

۲. تحلیل جوامع رجالی در باره مذهب سهل بن زیاد

مرحوم برقی در رجال خویش سهل بن زیاد را جزء اصحاب امام هادی علیه السلام بیان کرده ولی در رابطه با وثاقت و ضعف وی و مذهب سهل بن زیاد (مبنی بر اینکه ایشان عامی باشد) داده‌ای بیان نکرده است، البته باید بیان شود هدف اصلی در رجال برقی بیان طبقه راوی بوده است ولی ایشان اگر راوی عامی باشد بیان می‌کند که آن راوی عامی بود برای نمونه ایشان در مورد کثیر نواء و برخی دیگر از راویان بیان می‌کند که ایشان (کثیر نواء) عامی بود است (برقی، ۱۴۳۰، ۳۵۹، ۴۲، ۴۶، ۳۳، ۲۴، ۴۳).

مرحوم کشی نیز در رجال خویش مدخلی به جناب سهل بن زیاد اختصاص داده و به بیان طبقه روائی ایشان پرداخت است ایشان در باره سهل بیان می‌کند:

في سهل بن زیاد الآدمي أبي سعيد

۱۰۶۹ - قَالَ نَصْرُ بْنُ الصَّبَّاحِ: سَهْلُ بْنُ زِيَادِ الرَّازِيِّ أَبُو سَعِيدِ الْآدَمِيِّ يَرْوِي عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي الْحَسَنِ وَ أَبِي مُحَمَّدٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ (کشی، ۱۴۰۲، ۲، ۸۳۷).

مرحوم کشی در این مدخل بیان می‌کند که نصر بن صباح بیان کرده، سهل بن زیاد از ابی جعفر علیه السلام که مرادش امام جواد علیه السلام باشد، و از ابی الحسن که مرادش امام هادی علیه السلام باشد و از ابی محمد که مرادش امام حسن عسکری علیه السلام باشد روایت نقل کرد است.

البته ایشان در رجال خویش در یک داده ضمنی به بیان مطلبی پرداخته است که به نحوی ذم و ضعف سهل بن زیاد را می‌رساند، کشی بیان می‌کند:

في أبي الخير صالح بن أبي حماد الرازي

۱۰۶۸ - قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَتَيْبِيُّ: سَمِعْتُ الْفَضْلَ بْنَ شَاذَانَ، يَقُولُ فِي أَبِي الْخَيْرِ: وَهُوَ صَالِحُ بْنُ سَلَمَةَ أَبِي حَمَادِ الرَّازِيِّ كَمَا كُنِّي، وَ قَالَ عَلِيٌّ: كَانَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْفَضْلُ يَرْتَضِيهِ وَيَمْدَحُهُ وَ لَا يَرْتَضِي أَبَا سَعِيدِ الْآدَمِيِّ وَ يَقُولُ: هُوَ الْأَحْمَقُ (همان).

مرحوم کشی در این داده ضمنی بیان می‌کند که جناب فضل بن شاذان در باره سهل بن زیاد بیان می‌کند، ابو سعید آدمی شخص احمقی است، ولی مطلبی دال

براینکه سهل بن زیاد عامی باشد بیان نکرده است و اگر ایرادی در مذهب سهل بن زیاد می‌بود فضل بن شاذان بیان می‌کرد ولی ایشان فقط در مورد ایشان بیان کرد احمق بوده که ساده لوحی سهل بن زیاد را می‌رساند و ربطی به مذهب سهل بن زیاد نداشته است و فساد عقیده و مذهب سهل بن زیاد را نمی‌رساند.

این عبارت همان طوری که برخی از اندیشمندان رجالی بیان کرده‌اند نه تنها دال ضعف نبوده بلکه دال وثاقت سهل بن زیاد بود، مرحوم سید بحر العلوم، مرحوم کجوری شیرازی، مرحوم سید شفتی بیان می‌کنند: این کلمه نشان دهنده ساده لوحی سهل بن زیاد بوده و هرگز دال بر ضعف یا فساد عقید ایشان نداشته است. استاد سید محمد جواد شبیری از اندیشمندان رجالی معاصر در این باره اینگونه بیان می‌کند: این تقریب که فضل بن شاذان درباره سهل گفته: او احمق است. استظهار از این عبارت، ثقه بودن سهل بن زیاد است زیرا تنها بیان احمق بودن در مقام تنقیص سهل، کاشف نبود نقطه ضعف دیگری در او و از جمله تعمد بر کذب است. در نتیجه از این عبارت استفاده می‌شود، سهل ثقه است ولی ثقه ای ساده لوح و زود باور. قریب به همین معنا این روایت است: «اکثر اهل الجنه البله». در تفسیر این روایت گفته شده: بله به این معناست که شخص راه گناه کردن را بلد نیست و به علت صاف و ساده بودن، چم و خم‌های آن را نمی‌دانند. ابله بودن راوی نیز به این معناست که به اشخاص زود اعتماد کرده و باور نمی‌کند شخص دروغگو وجود داشته باشد. (شیرازی، ۱۳۸۲، ۱۴۴/ بحر العلوم، ۱۳۶۳، ۳۰، / شفتی، ۱۱۷، ۴۲۶/ شبیری، مورخ ۱۳۹۸).

ابن غضائر از رجال یون شیعہ سهل بن زیاد را اینگونه توصیف می‌کند:

سهل بن زیاد، أبو سعید، الآدمي، الرازي.

كان ضعيفا جدًا، فاسد الرواية و الدين و كان أحمد بن محمد بن عيسى الأشعري أخرج من قم، و أظهر البراءة منه، و نهى الناس عن السماع منه و الرواية عنه. و يروي المراسيل، و يعتمد المجاهيل (غضائري، ۱۳۸۰، ۶۶).

ابن غضائری در مدخل ذریح محاربی نیز از سهل زیاد با واژه ضعیف یاد می‌کند:

ذریح، المحاربي. روی أبو سعید سهل بن زیاد الآدمي - و هو ضعيف - حديثا

ضعيفا، و أنه سأل أبا عبد الله عليه السلام عن أخبار جابر؟ فقال: «اله عن أحاديث جابر، فإنها إذا وقعت إلى السفلة أذاعوها» (همان).

از کلام ابن غضائری مبنی بر اینکه سهل بن زیاد فاسد الدین بوده شاید بتوان برداشت کرد که ایشان عامی بود ولی باید بیان شود این در ابتداء نظر بوده چرا که در جوامع رجالی بعد از رجالی اصلی در باره فاسد الدین از کسانی یاد می شود که شیعه ۱۲ امامی نباشند و از عامی بودن به فاسد المذهب یاد نشده است.^۱ (شیخ کبیر، ۱۳۹۰، ۱۹۱) علاوه بر اینکه به باور نگارنده علت این ابن غضائری در مورد سهل بن زیاد بیان کرده فاسد الدین شاید به خاطر مساله غلو باشد که ایشان و برخی دیگری از رجال یون قائل هستند و غلو در جوامع رجالی به عنوان عامی بودن بیان نشده بلکه شاید نتیجه عکس داده شود یعنی غلو در مورد شیعیان بوده است که دیدگاه خاصی یا امتیاز خاصی برای اهل بیت علیهم السلام در زمان خودشان قائل بوده اند.

مرحوم شیخ طوسی سهل بن زیاد را در فهرست خویش اینگونه معرفی می کند:
سهل بن زیاد الآدمي الرازي، يكتى أبا سعيد، ضعيف. له كتاب. أخبرنا ابن أبي جيد، عن محمد بن الحسن، عن محمد بن يحيى، عن محمد بن أحمد بن يحيى، عن سهل. ورواه محمد بن الحسن بن الوليد، عن سعد و الحميري، عن أحمد ابن أبي عبد الله، عن سهل بن زیاد (طوسی، ۱۴۲۰، ۳۳۹م، ۲۲۸).

ایشان در کتاب رجالی خویش سه مدخل برای سهل بن زیاد بیان می کند و در یک مدخل به بیان وثاقت ایشان پرداخته برخلاف آن در فهرست ایشان را ضعیف دانسته است.

مدخل اول: ذیل اصحاب ابی جعفر محمد بن علی الثانی امام جواد علیه السلام:
سهل بن زیاد الآدمي، يكتى أبا سعيد، من أهل الري (طوسی، ۱۴۲۷، ص ۲۵۶).
مدخل دوم: ذیل اصحاب ابی محمد الحسن بن علی امام هادی علیه السلام،
سهل بن زیاد الآدمي، يكتى أبا سعيد، ثقة، رازي (همان، ۳۸۷).

مدخل سوم: ذیل اصحاب ابی الحسن امام حسن عسکری الثالث علی بن محمد

۱. (و منها: قولهم «اتفق الأصحاب على العمل برواية فلان مثلا»، كما قيل في حق بعض فاسدي المذهب، بل و فاسدي

الدین، كالفتحية و بني فضال الطاطرين، و النواوسية).

علیه السلام، سهل بن زیاد، یکنی ابا سعید الآدمی الرازی (همان، ص ۳۹۹).
 مرحوم شیخ طوسی ایشان را از اصحاب سه امام علیهم السلام شمرده این خود
 می‌توان قرینه مهمی مبنی براینکه ایشان عامی نبوده باشد.
 مرحوم نجاشی که از دیگر عالمان بزرگ امامیه بوده در معرفی شخصیت سهل بن
 زیاد اینگونه بیان می‌کند:

۱-۲. سهل بن زیاد اوسعید الآدمی الرازی

كان ضعيفا في الحديث، غير معتمد فيه. و كان أحمد بن محمد بن عيسى يشهد
 عليه بالغلو والكذب وأخرجه من قم إلى الري و كان يسكنها، و قد كاتب أبا محمد
 العسكري عليه السلام على يد محمد بن عبد الحميد العطار للنصف من شهر ربيع
 الآخر سنة خمس وخمسين ومائتين. ذكر ذلك أحمد بن علي بن نوح وأحمد
 بن الحسين رحمهما الله. له كتاب التوحيد، رواه أبو الحسن العباس بن أحمد بن
 الفضل بن محمد الهاشمي الصالحی عن أبيه عن أبي سعيد الآدمي. وله كتاب
 النوادر، أخبرناه محمد بن محمد قال: حدثنا جعفر بن محمد، عن محمد بن يعقوب
 قال: حدثنا علي بن محمد، عن سهل بن زیاد، و رواه عنه جماعة (نجاشی، ۱۳۶۵،
 م ۴۹۰، ۱۸۵).

مرحوم نجاشی اگر در رجال خویش به بیان راوی عامی پردازد تصریح می‌کند که
 ایشان عامی بوده^۱ ولی در مورد سهل بن زیاد بیان نکرده است که ایشان عامی است،
 علاوه براینکه ایشان بیان می‌کند سهل بن زیاد به واسطه محمد بن عبد الحمید عطار
 با امام حسن عسکری علیه السلام مکاتبه داشته این خود می‌تواند قرینه مهمی باشد
 که ایشان عامی نبود بلکه از شیعیان ایشان بوده است.

۳. دیدگاه فاضل آبی

۱. برای نمونه می‌توان به این مدخل‌های در رجال نجاشی اشاره کرد: مدخل ۱۱۶، ص ۱۱۷،
 مدخل ۳۴ ص ۲۳، مدخل ۲۷۱، ص ۱۰۷، مدخل ۵۴۷، ص ۲۰۵، مدخل ۱۰۷۸، ص ۴۰۹.
 البته موارد بیشتری نیز در این باره در رجال نجاشی بیان شده که با مراجع می‌توان بر آن موارد آگاهی
 یافت.

مرحوم فاضل آبی^۱ در کتاب کشف الرموز در بحث‌های مختلفی از ضعف سهل بن زیاد یاد کرده است، ایشان در بحث‌های سندی در ذیل یک حدیث اینگونه بیان می‌کند: «و هي ضعيفة السنند، فان (سهل بن زیاد) عامي» (آبی، ۱۴۱۰، ۵۶۰)

مرحوم فاضل آبی بیان می‌کند روایت ضعیف بوده به خاطر اینکه سهل بن زیاد عامی بوده است، نگارنده بر این باور است که عبارت ابن غضائری مبنی بر اینکه سهل بن زیاد فاسد الدین هست باعث شده که ایشان بیان کند سهل بن زیاد عامی بوده، البته باید بیان شود که ایشان دلیلی بر اینکه سهل بن زیاد عامی باشد بیان نکرد و این صرفاً حدس و تحلیل نگارنده بوده چون تنها ابن غضائری بوده که چنین داده‌ای در مورد ایشان بیان کرد و رجالیون قبل از ایشان مانند: کشی و برقی و رجالیون بعدی از ابن غضائری مانند: شیخ طوسی و نجاشی به بیان چنین داده‌ای که مربوط به مذهب راوی باشد نپرداخته‌اند.

این رای از فاضل آبی باعث شده که فقهای بعد از ایشان نیز قائل به ضعف سهل بن زیاد شوند و دلیل ایشان بر ضعف عامی بوده سهل بن زیاد است که اول بار مرحوم فاضل آبی در کتاب کشف الرموز بیان کرده، برای نمونه مرحوم عاملی در شرح خویش بر کتاب شرایع محقق حلی به علت عامی بودن حکم به ضعف روایات سهل بن زیاد کرده است (عاملی، ۱۳۶۷، ۴، ۱۵۶).

مرحوم وحید بهبهانی در حاشیه خویش بر کتاب مدارک الاحکام در نقد مرحوم عاملی بیان می‌کند این که بیان شده سهل بن زیاد عامی است صرف توهّم بوده است و دلیلی بر آن وجود ندارد، لذا ایشان عامی بودن سهل بن زیاد را قبول نداشته است (بهبهانی، ۱۴۱۹، ۱، ۲۸۴).

۱. عزالدین حسن یوسفی (زنده در ۶۷۲ق) فرزند ابوطالب، معروف به فاضل آبی (منسوب به آبه آوه) و مکتبی به ابن الزیّب یا ابن ربیب، فقیه امامی سده ۷ق می‌باشد. از شاگردان برجسته محقق حلی، اثر مشهورش کشف الرموز فی شرح المختصر النافع در شرح کتاب المختصر النافع محقق حلی که استاد او می‌باشد (نرم افزار جامع فقه شماره ۳).

۱-۳. نقد دیدگاه فاضل آبی

اولاً: برپایه داده‌های رجالی سهل بن زیاد عامی نبوده، چرا که در هیچ یک از جوامع رجالی سهل بن زیاد با وصف عامی یاد نشده است، علاوه بر اینکه قرائن و ادله مختلفی وجود دارد که ایشان عامی نبوده مانند: ۱. بودن از اصحاب سه امام علیهم السلام همان طوری که از رجال کشی، رجال برقی، رجال طوسی به دست می‌آید. ۲. مکاتبه داشتن ایشان با امام حسن عسکری علیه السلام نیز می‌توان دلیل بر عامی نبود ایشان باشد. ۳. شیوه نجاشی در رجال خویش در هنگام صحبت از رجالی عامی بیان می‌کند که ایشان عامی بوده است ولی در مورد سهل بن زیاد بیان نکرده است که ایشان عامی بوده.

ثانیاً: بر فرض عامی بودن، باید بیان شود صرف عامی بودن دلیل بر ضعف راوی نبوده است، چرا که در فهرست نجاشی به بیان برخی از راویان عامی پرداخته و در برخی موارد با اینکه ایشان عامی بود ولی به وثاقت ایشان قائل شده است، مانند:

مدخل ۲۷۱: اصرم بن حوشب

البعجلي عامي، ثقة، روى عن أبي عبد الله عليه السلام نسخة رواها عنه محمد بن خالد البرقي. أخبرنا محمد والحسين عن الحسن بن حمزة قال: حدثنا محمد بن جعفر قال: حدثنا أحمد بن محمد بن خالد قال: حدثنا أبي عن أصرم بكتابه.

(نجاشی، ۱۳۶۸، ۱۰۷)

۴. نتیجه گیری

برپایه تحلیل منابع رجالی می‌توان بیان کرد، سهل بن زیاد عامی نبوده بلکه از راویان امامیه بوده که نقش مهمی در جوامع حدیثی مانند الکافی و سایر جوامع حدیثی داشته، شاید بتوان دلیل عمده‌ای که می‌توان از آن عامی بودن سهل بن زیاد را فهمید این است که مرحوم ابن غضائری از رجالین امامیه در باره ایشان بیان کرده، فاسد الدین که نقد این دلیل بیان شد علاوه بر اینکه این دلیل در مقابل ادله‌ای و نقدهای که بر صاحب کشف الرموز بیان شد توان مقابله ندارد چون در ضمن تحلیل دیدگاه رجالین این نتیجه به دست آمد که سهل بن زیاد عامی نبود بلکه از اصحاب ائمه

عليهم السلام و در نتیجه از شیعیان ایشان بوده است.

۵. فهرست منابع

کتابها

۱. الطوسی (شیخ طوسی)، محمد بن الحسن، ۱۴۲۰ق، الفهرست للطوسی، سوم، تحقیق عبدالعزیز طباطبایی، قم مکتبه المحقق الطباطبائی.
۲. الطوسی (شیخ طوسی)، محمد بن الحسن، ۱۴۲۷ق. رجال الطوسی، سوم، تحقیق جواد قیومی اصفهانی، قم جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۳. النجاشی، احمد بن علی، ۱۳۶۵ش. رجال النجاشی، اول، تحقیق سید موسی شبیری زنجانی، قم جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۴. الغضائری، احمد بن الحسین، ۱۳۸۰ش، الرجال لابن الغضائری، اول، تحقیق محمدرضا جلالی، قم مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث.
۵. شیخ کبیر، محمدرحمن، ۱۳۹۰ه. ش.، نتیجه المقال في علم الرجال، مؤسسة الإمام الهادي عليه السلام. لجنة التحقيق، محقق: اسدی، باسم محمد، دلیل ما، قم - ایران.
۶. فاضل آبی، حسن بن ابیطالب، ۱۴۰۸ه. ق. كشف الرموز في شرح المختصر النافع، جماعة المدرسين في الحوزة العلمية بقم. مؤسسة النشر الإسلامي، محقق: اشتهااردی، علی پناه، قم - ایران.
۷. حسن مهدوی، ۱۳۹۱، سهل بن زیاد در آینه رجال، مرکز فقهی اصولی ائمه اطهار علیه السلام، قم ایران.
۸. خویی، سید ابو القاسم، ۱۳۷۲، معجم الرجال الحديث وتفصيل طبقات الرواه، بی نا، بی جا.
۹. برقی، احمد بن محمد، ۱۴۳۰ق، الرجال برقی، مؤسسة الإمام الصادق عليه السلام، ایران قم.
۱۰. سید شفتی، محمد باقر بن محمدتقی، ۱۴۱۷ق، الرسائل الرجاليه (بید آبادی)، کتابخانه مسجد سید اصفهان، ایران اصفهان.

۱۱. سید بحر العلوم، محمد مهدی، ۱۳۶۳ش، رجال السید بحر العلوم المعروف بالفوائد الرجالية، مكتبة الصادق (عليه السلام)، ایران تهران.
۱۲. كجوری شیرازی، محمد مهدی، ۱۳۸۲ش، الفوائد الرجالية، مؤسسه علمی فرهنگي دار الحدیث. سازمان چاپ و نشر، محقق: رحمان ستایش، محمد کاظم، ایران قمو
۱۳. جامع فقه اهل بیت علیهم السلام، کتابخانه ودانشنامه، قم مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ۱۳۹۹.
۱۴. جامع الاحادیث (نور)، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور، ویرایش ۳، ۵، ۱۳۹۰ش.
۱۵. درایة النور، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ویرایش ۱، ۲، ۱۳۸۵ش.
۱۶. رجال شیعه، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ۱۳۹۵ش.